

GEK OF GENIAAL?

De mens is niet geroepen tot opstand tegen de kosmische orde, maar om zich eraan te onderwerpen. Frits de Lange over de opbloeiende cultus rond Simone Weil.

'...een soort vogel zonder lichaam en teruggebogen in zichzelf. In een wijde, zwarte schoudermantel die ze nooit uit deed en die haar tot op de kuit reikte; onbeweeglijk, zwijgzaam op het uiteinde van een oude canapé waar zij alleen op zat – de canapé trouwens overladen met boeken en tijdschriften; er niet bij horend en toch vol aandacht, scherp rondspiedend en tegelijkertijd ver weg. Zij liet ons praten: vaak midden in het gesprek waarbij zij afwezig leek, zat zij verdiept in een of andere lectuur. Maar ze was er. Onmiskenbaar aanwezig. Zonderling en mischien niet te begrijpen. Een vreemde in ons midden, die je een beetje moest vrezen (en die ook een beetje gevreesd werd), buitengewoon lelijk op het eerste gezicht, een mager gezicht dat nog werd benadrukt onder haar grote, zwart viltten baret, stijle haren die er van alle kanten onder uit staken, het lichaam afwezig, omdat de schoudermantel alleen maar de lompe zwarte schoenen liet zien – zij keek (als zij opkeek) door haar dikke brilleglazen, de ogen, maar niet minder haar hoofd en haar borst naar voren gespitst, met een intensiteit en ook een soort onderveragende gulzigheid naar het in zich op te nemen voorwerp (haar verpletterende bijziendheid...), die ik nergens anders zo ben tegengekomen, onverdraaglijk. Tevenover haar was in elk geval elke 'leugen' uitgesloten; soms voelde ik echter de behoefte om aan die ontblotende, verscheurende, maar zelf ook verscheurende blik, die degene die hem onderging beet greep en hem naakt achterliet, te ontsnappen.'

Een portret van Simone Weil, in haar korte maar intense leven van (1909–1943) zowel anarchiste als vakbondsstrijder, maar ook een van de grootste filosofen en mystici van deze eeuw. Een portret getekend door de dichter Jean Tortel, waarin zijn fascinatie voor deze vrouw doorklinkt, maar ook de irritatie die zij te weegbracht.

Aanbeden en verguisd

Simone Weil was onuitstaanbaar en even bizar en onmogelijk in haar kleding als in haar optreden. Aldus het oordeel van sommigen die haar gekend, maar nooit

gepruimd hebben. Een a-seksueel wezen, dat maar één jurk scheen te hebben, eeuwig een sigaret tussen haar lippen had, minachting had voor de meest elementaire omgangsvormen, je brutaal met haar welhaast indiscrete nieuwsgierigheid leegzoog, en zo'n monotoon stemgeluid produceerde dat je er bij in slaap zou zijn gevallen als het niet zulke provocerende taal voortbracht. 'Simone Weil was een heilige', hielden anderen daarentegen vol met niet minder emotie. Haar vijanden wijzen op het grenzeloze fanatisme waarmee ze eerst als radicaal vakbondsstrijdster aan de zijde van de arbeidersrevolutie predikte en later in de afzondering van de mystieke ervaring God zocht; op de zelfvernietigingszucht en het klaarblijkelijke 'masochisme' waarmee ze haar vroege dood (ze werd slechts 34 jaar en stierf waarschijnlijk niet aan tbc maar aan het feit dat ze het eten dat haar had kunnen redden weigerde) versnelde. 'De verschrikkelijke' – zo noemden haar medestudenten haar al, omdat ze even provocerend, gewelddadig, onmogelijk, excessief, extravagant en tegenstrijdig omging met anderen als met zichzelf.

Simone (2 jaar) met broertje André

Op 3 februari 1909 wordt ze in Parijs geboren. Als dochter en tweede kind (haar broer André is drie jaar ouder) van Bernard Weil, arts, en Salome Reinherz, beiden van joodse origine en afkomstig uit de Elzas.

Thuis heerst een agnostisch klimaat, waarin intelligentie, persoonlijke relaties en cultuur zwaarder wegen dan bezit. De kinderen Weil groeien op in een huis zonder speelgoed, maar vol boeken. André Weil blijkt al gauw de meest begaafde. De onhandige Simone zal haar leven lang onder een gevoel van minderwaardigheid ten opzichte van haar broer, die later een befaamd mathematicus zal worden, gebukt gaan.

In 1914, als de eerste wereldoorlog uitbreekt, wordt vader Weil gemobiliseerd als militair arts. Zijn gezin volgt hem waar mogelijk. Een groot deel van het onderwijs aan de kinderen gebeurt noodgedwongen thuis. Met succes: als tienjarige speelt André viool en danst hij als een 'étoile', lost hij gecompliceerde wiskundige problemen op, leest vloeiend Latijn en Grieks en leert tussen neus en lippen door zijn zusje in een maand tijds lezen.

De Rode Maagd

Na de oorlog bezoekt Simone verscheidene lycea. Ondanks het feit dat ze de eerste van haar klas is, raakt ze in een ernstige depressie en loopt met suicide-plannen rond. Redenen: André slaagt op z'n zestiende voor het toelatingsexamen tot de prestigieuze elite-opleiding aan de école normale supérieure. Een lerares ontleemt haar bovendien met negatieve kritiek alle lust tot intellectuele ontplooiing. Ook heeft Simone ernstige moeilijkheden met haar motoriek: zij schrijft traag en blijft zo achter op haar medeleerlingen.

Maar ook Simone bereidt zich voor op de école normale supérieure. Ze volgt daartoe drie jaar lang de filosofie-lessen van Alain (pseudoniem voor Emile Chartier, 1868–1951) op het lycée Henri IV. Deze brengt haar de smaak voor filosofie bij en behoudt een blijvende invloed op haar denken.

Simone Weil studeert af op een briljant

opstel over Descartes. Maar al tijdens haar studie wordt zij actief in de communistische vakbond, zonder echter ooit lid te worden van de partij. Ze raakt gefascineerd door de handarbeid en werkt, zo onhandig als ze is, op een boerenbedrijf en op een vissersboot. Vanaf de winter van 1930 wordt ze door hevige hoofdpijnen geteisterd, die haar tot aan haar dood zullen hinderen.

Van 1931 tot 1934 is ze achtereenvolgens lerares filosofie in Puy, Auxerre en Roanne. Het zijn de actiefste jaren van haar leven. Zij heeft intensief contact met revolutionaire syndicalisten, schrijft artikelen in bladen van de arbeidersbeweging, neemt deel aan demonstraties en geeft les aan een Volkshogeschool voor communistische arbeiders. Ze veroorzaakt een schandaal in Puy door er, met de rode vlag voorop, een stakingsactie te leiden. Haar bijnaam sindsdien: De Rode Maagd.

Ze reist in augustus 1932 naar Duitsland en verliest, na daar de passiviteit en het volledige falen van de communistische partij tegenover Hitler te hebben aanschouwd en geanalyseerd (de partij weigerde, onder Russische invloed, om samen met de sociaal-democratie front te vormen tegen de nazi's) alle vertrouwen in het communisme. In december 1933 logeert Leo Trotski bij haar ouders in Parijs en richt de Vierde Internationale op. Zij ontmoet bij haar thuis de Nederlandse socialisten Bart de Ligt en Jacques de Kadt, die artikelen van haar in het Nederlands vertalen. In de jaren voor de oorlog helpt ze veel Duitse politieke vluchtelingen aan onderdak en geld.

In maart 1934 schrijft ze echter aan haar vriendin Simone Pétrement: 'Ik heb besloten me helemaal terug te trekken uit elk soort politiek, behalve voor theoretisch onderzoek'. In juni van dat jaar vraagt Simone Weil een jaar onbetaald verlof 'om persoonlijke redenen' en wordt fabrieksarbeidster bij Alsthom en Renault. Ondanks haar onhandigheid in lichamelijk werk en haar zwakke gezondheid maakt ze het jaar vol. Ondertussen houdt ze een dagboek van haar ervaringen bij, een *Journal d'usine*. In de zomer en herfst van 1934 schrijft ze een essay, *Réflexions sur les causes de la liberté et de l'oppression sociale*, waarin ze afrekenet met het marxisme en zijn mythisch geloof in de revolutie. In plaats daarvan stelt ze een sceptische, uiterst realistische analyse van de maatschappelijke macht als natuurlijk fenomeen. 'Machiavelli leert ons meer dan Marx', schrijft ze later. Het essay beschouwt ze als haar 'hoofdwerk' en noemt ze: 'mijn testament'.

Slavenreligie

In september 1935 - ze is dan lerares in Bourges - maakt Simone Weil met haar ouders een reis naar Spanje en Portugal. In haar *Geestelijke autobiografie*, opgenomen in de bundel *Wachten op God*, beschrijft ze een avond met volle maan, die ze toen doorbracht in een arm dorp aan zee waar men het jaarlijkse feest voor de beschermheilige vierde: 'De vissersvrouwen doen in processie de ronde om de boten, zij dragen kaarsen en zingen liederen die zeker erg oud moeten zijn, van een

Simone Weil op twaalfjarige leeftijd

ren die zeker erg oud moeten zijn, van een verscheurende droefheid (...). Daar overviel me plotseling de zekerheid dat het christendom bij uitstek de slavenreligie is, en dat slaven niet anders kunnen dan zich erbij voegen; ik, temidden van anderen, mee inbegrepen.'

Dit is haar eerste, levende contact met de spiritualiteit van het christelijk geloof. Er zullen er nog twee volgen; in 1938 in Assisi en in 1939, als zij in de lijdenstijd het klooster van Solesmes bezoekt. Tot de kerk zal ze nooit toetreden, sterker nog: ze veroordeelt scherp haar totalitarisme en collectieve geloofsdwang, die het denken beknotten.

In augustus 1936 schaaft Simone Weil zich aan de zijde van de anarchistische syndicalisten in de Spaanse burgeroorlog. 'Niet dat ik van de oorlog houd; maar wat me altijd het verschrikkelijkste toeleek in de oorlog, dat is de situatie van hen die zich in het achterland bevinden. Toen ik had begrepen dat ik, ondanks mijn inspanningen, moreel wel aan de oorlog deel moest nemen, door elke dag, elk uur de overwinning van de één en de nederlaag van de ander te wensen, toen heb ik tegen mezelf gezegd dat Parijs voor mij het achterland was.'

Slechts zijdelings neemt ze aan de gevechten deel. Een pan kokende olie over haar heen (dat nog maar net van amputatie kan worden gered) schakelt haar volledig uit. Ze keert niet naar Spanje terug, ontgoocheld als ze is door de wrede mechanismen van een oorlog, die de meest edele motieven en idealen waarmee zij werd begonnen uithollen. 'Men vertrekt als vrijwilliger, met ideeën over opoffering, en men valt een oorlog binnen die op een huurliedenoorlog lijkt, maar met nog meer wreedheden en nog minder verschuldigd betoon aan achtting tegenover de vijand', schreef ze aan

Georges Bernanos.

Principieel pacifiste zal Simone Weil nooit worden. Maar dat ze later tot het uiterste toe Frankrijk concessies wilde laten doen aan Hitler en zelfs het verdrag van München in 1939 verdedigde, moet tegen de achtergrond van deze 'Alles is beter dan oorlog'-ervaring worden gezien.

Na de Duitse inval in Praag (15 maart 1939) heeft Simone Weil spijt van haar pacifisme en zweert ze het voorgoed af.

'Op de knieën'

In de lente van 1937 bezoekt ze voor het eerst Italië. Simone Weil wordt overweldigd door de schoonheid van het landschap, van de mensen, van de kunst. In Assisi heeft ze haar tweede, beslissende religieuze ervaring: 'Daar, terwijl ik alleen was in de kleine, 12e-eeuwse romaanse kapel van Santa Maria degli Angeli, wonder van zuiverheid waar de heilige Franciscus zo vaak heeft gebeden, was er iets dat sterker was dan mijzelf, dat me, voor het eerst van mijn leven, dwong om op de knieën te gaan.'

In 1938 krijgt ze eindelijk een onderwijspost in een stad die haar zint: ze wordt lerares in de arme industriestad Saint Quentin in het noorden van Frankrijk. In de herfstvakantie reist ze naar Amsterdam en bezoekt het Rijksmuseum. Vlak voor pasen reist ze naar het klooster van Solesmes, beroemd om zijn gregoriaanse zang. Geteisterd door ernstige hoofdpijnen concentreert ze zich op het gregoriaans en ondergaat als in trance de zuiverheid van de melodieën.

'Tijdens die missen is de gedachte van het lijden van Christus eens en voorgoed in mij binnengedrongen', schrijft ze in haar *Geestelijke autobiografie*, waarin ze erkent dat op dat moment Christus 'bezit

Op vakantie in Knokke, 1922

van haar genomen heeft', als een minnaar van zijn beminde.

De hoofdpijn maakt haar het werk op school onmogelijk. Zij krijgt ziekteverlof voor onbepaalde tijd, en zal nooit meer haar onderwijs hervatten. Simone Weil verdiept zich in de geschiedenis van de godsdiensten, en leest voor het eerst het Oude Testament: een verschrikkelijk boek, vindt de joodse, die zich echter nooit als jood heeft willen beschouwen. Het Oude Testament is voor haar niet meer dan het eenzijdige verslag van de nationale vrijheidsstrijd van Israël, dat 'het bevel tot uitroeiing presenteert als het bevel van God'. Zij houdt een voorkeur voor Indische en Egyptische teksten en kan zich helemaal in het Nieuwe Testament vinden.

Tuberculose

In juni 1940 vallen de Duitsers Parijs binnen en moet het gezin Weil uitwijken naar Marseille. Simone maakt daar kennis met de blinde dominicaan J.M. Perrin, met wie ze vele discussies voerde die grote invloed op haar religieuze ontwikkeling zouden uitoefenen. Ondertussen leert zij zichzelf ook Sanskriet om de *Bhagavad Gita* en de *Upanishaden* te kunnen lezen.

Perrin introduceert haar bij Gustave Thibon, agrariër-filosoof. Ze werkt bij hem op zijn boerderij in de Ardèche en neemt deel aan de druivenoogst, terwijl ze al druiven plukkend het *Onze Vader* in het Grieks reciteert.

Maar Simone voelt zich nutteloos; ze wil deel nemen aan het verzet en de condities delen van hen die in bezet gebied leven. Na een kort verblijf in een vluchtelingenkamp in Casablanca maakt ze met haar ouders de oversteek naar New York. Het lukt haar om een visum voor Londen te krijgen en ze hoopt van daaruit naar

Frankrijk terug te kunnen om een missie uit te voeren, welke risico's daaraan ook verbonden zullen zijn.

Op 25 november 1942 komt ze in Liverpool aan. In een arme wijk van Londen, Notting Hill, vindt ze een kamer. Haar gevaarlijke opdracht krijgt ze niet; ze krijgt een functie als redactrice bij het *France Libre* van De Gaulle. Een kantoorbaan, door haar niet ten onrechte als een zoethoudertje ervaren. Maar aan dat bureau ondergaat ze een vulkanische uitbarsting van creativiteit en schrijft ze haar geniaalste teksten. Op 15 april 1943 vindt men haar buiten kennis naast haar bureau liggen en wordt ze opgenomen in het Middlesex-ziekenhuis in Londen. Diagnose: tuberculose. Haar gestel is, mede door verwaarlozing en ondervoeding, zo verzwakt dat ze op 24 augustus 1943 in het sanatorium van Ashford (Kent) overlijdt.

Naast een paar artikelen in kleine, obscure tijdschriften was er nooit iets van haar gepubliceerd. Na 1945 werd in haar schriftelijke nalatenschap de parel van een groot en zuiver denken opgegraven, en in snel temp verspreidde zich haar glans in het na-oorlogse Europa. Haar geschriften werden successievelijk in de jaren vijftig uitgegeven en er ontstond postuum een ware cultus rond haar persoon en werk. Bij Albert Camus stond altijd een foto van haar op het bureau. Georges Bernanos droeg de brief die Simone ooit aan hem schreef altijd bij zich. Simone Weil werd aanbeden en men ging zelfs voor haar op de knieën; want dat doet men toch voor heiligen?

Een heilige?

Het kleuterje dat een cadeau krijgt en zegt: 'Ik hou niet van luxe'; het vijfjarig meisje dat in 1914 weigert om nog langer suikerklontjes te eten en ze naar het front wil sturen; het tienjarige kind dat de straat opgaat om zich bij een stoet van demonstrerende werkloze arbeiders te voegen; de scholiere die een Ronde Tafel-genootschap opricht ter bescherming van zwakke kinderen; maar ook de volwassen vrouw, die de zijde kiest van de arbeiders in de vakbondsstrijd; de filosofie-lerares die haar salaris niet hoger wil dan het niveau van een werkloosheidsuitkering en die haar kamer niet stookt omdat de werkloze dat ook niet kan; de vrouw die in 1934 een jaar lang haar onhandige, zwakke, ziekelijke lichaam teistert door het bloot te stellen aan de machines van de zware industrie van Renault en Alsthom omdat ze het lot van de arbeidersklasse wil delen; de druivenplukster in de Midi, die per se niet in een bed maar op de grond wil slapen; de vluchteling die in 1940 Parijs moet verlaten vanwege haar joodse afkomst en dan eerst in Marseille, later in Londen niet meer wil eten dan waar de voedselbonnen in bezet gebied recht op geven; de geniale filosoof, die in 1942 op de boot naar de VS vriendschap sluit met een mongolide kind; de door tbc aangetaste, die dan nog bijles geeft aan de zwakbegaafde zoon van haar Londense hospita; de uitgeteerde, die op haar sterfbed bijna transparant geworden was en niet meer

sprak, maar leek te profeteren; deze Simone Weil, die van zichzelf schreef, dat ze zich reeds als kind 'altijd instinctmatig, en eerder uit verontwaardiging dan uit medelijden, in de plaats van allen die onder een bepaalde druk gebukt gingen' stelde en dat ook nooit meer heeft afgeleerd, - deze Simone Weil kortom, 'is een heilige'.

Zo stelt haar vriendin Simone Pétrement haar in 1934 tenminste voor aan haar ouders, die bang zijn geworden dat hun dochter in verkeerd gezelschap verkeert. Pétrement schrijft later het biografisch standaardwerk over haar vroegere studentengene, dat op sommige plaatsen is doortrokken van een geur van wierook.

'Verrot instrument'

Veel van de studies die over Simone Weil geschreven zijn, hebben dit waas van aanbidding en vaak is de nuchterheid helemaal zoek: het zijn geen biografieën meer, maar heiligenlevens, over een vrome ziel op weg naar de volmaaktheid. Heeft Simone Weil zelf niet het hare aan dit hagiografisch misverstand bijgedragen? Nadat van 1938 af het kruis van Christus voor haar geen cultuurhistorisch evenement of kerkelijk dogma, maar levende ervaring geworden is, waaraan ze met heel haar bestaan deel heeft, ontdekt zij de donkere nacht van de mystiek en verandert haar hang naar het excessieve in een poging om tot de absolute perfectie van het heilige te naderen.

Tijdens de Spaanse burgeroorlog

Wat we vandaag nodig hebben, schrijft ze in de *Geestelijke autobiografie*, waarin ze rekenschap aflegt van haar religieuze ontwikkelingsproces, is 'een nieuwe heiligheid'.

'De wereld heeft heiligen nodig die een natuurlijke begaafdheid bezitten, net zoals een stad waar de pest heerst dokters nodig heeft.' Zelf ziet ze zich weliswaar niet in de rij van deze heiligen, deze redders van onze beschaving, opgenomen, ondanks al haar ijveren om perfectie. Ze acht zichzelf slechts een 'verrot instrument' in de handen van God, en ze moet ook voortdurend aan het evangelieverhaal van de onvruchtbare vijgeboom denken: zo steriel als deze acht zij ook zichzelf, waard om omgehakt en in het vuur te worden geworpen. 'Ik ben te uitgeput.'

Maar ondertussen: een heilige zijn is één ding, het willen zijn een ander. En Simone Weil wilde het, ook al is het niet binnen de kerk maar op haar drempel, en blijft ze op gespannen voet met heel wat christelijke tradities staan.

Simone Weil, heilige of helleveeg? Gek of geniaal? De vraag is onbeslist en zal dat wel blijven ook.

Goudmijn

Een feit is dat de cultus die rond haar persoon is ontstaan, en het religieuze waas waarmee zij is omgeven, de studie van haar werk enorm hebben belemmerd. De geschriften van een heilige bestudeer je immers niet, maar mediteer je. En mystiek wordt ervaren, maar slechts zelden geanalyseerd. De literaire nalatenschap van Simone Weil onderging het lot van het werk van veel originele denkers met een turbulente biografie: de coherente structuur van hun denken wordt opgezogen in het chaotische evenement van hun leven, het werk verdwijnt in de persoon. Dat het levensverhaal van mensen vaak onmisbaar is om hun werk te begrijpen is een feit; maar soms staat een biografie ook de uitleg ervan in de weg. Want dat Simone Weil vóór alles filosofe was, is lange tijd nauwelijks ingezien. Het wordt hoog tijd dat het wordt erkend en dat er werk van haar filosofie wordt gemaakt.

Simone Weil hechtte niet aan haar naam onder wat ze schreef en was niet gevoelig voor de schrijversijdelheid, die gestreeld wil worden met citaten en publieke bekendheid. Vrienden aan wie ze manuscripten toevertrouwde, mochten deze – zo zei ze – later wel onder eigen naam uitgeven. En toch bleef ze met geduldige precisie eindeloos sleutelen aan teksten, en was ze gehecht aan alles wat uit haar pen kwam: het schrijven was een bevaling geweest, en manuscripten waren haar kinderen.

Haar verzamelde werk wordt bij Gallimard nu in ongeveer zestien delen omvattende *Oeuvres Complètes* uitgegeven. Drie ervan zijn inmiddels verschenen. Zonder de twee explosies van creativiteit die haar tot op de rand van de uitputting brachten, de eerste keer in de winter van 1941–1942 in Marseille, en de tweede keer het jaar daaropvolgend in Londen, zou ze wellicht als briljant essayiste de

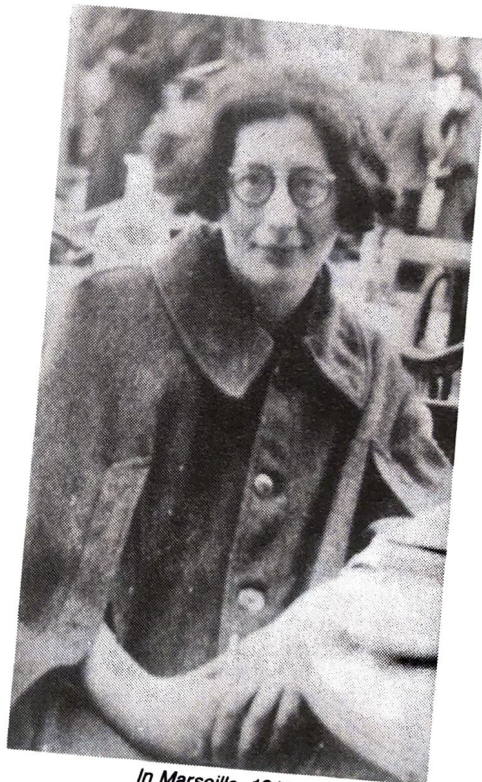
geschiedenis zijn ingegaan en op z'n hoogst als veelbelovend filosofe. Maar juist haar laatste geschriften maken haar tot één van de grote denkers van deze eeuw. Beroemde titels als *Attente de Dieu*, *La Pesanteur et la Grâce*, *L'Enracinement* zijn ontstaan in die korte periode, aan het eind waarvan Simone Weil, als ze haar dood al voelt naderen, schreef: 'Ik bezit een soort groeiende innerlijke zekerheid dat in mij een voorraad goud opgeslagen is, die doorgegeven moet worden. Alleen, de ervaring en de waarneming van mijn tijdgenoten overtuigt me er meer en meer van dat er niemand is om hem in ontvangst te nemen. Het is een massief blok. (...) Ik kan het niet in kleine stukjes uitdelen. (...) De goudmijn is onuitputtelijk.'

Passie voor de waarheid

Wie Simone Weils denken in een paar woorden wil kenschetsen, kan volstaan met: 'passie voor de waarheid'. Passie in de dubbele zin van het woord: als hartstocht en als lijden onder die hartstocht. Simone Weil verafschuwde het woord van Dostojevski, waarin deze bekend dat, ook als Christus niet de waarheid zou zijn, hij liever buiten de waarheid zou leven om maar met Christus te zijn. Ze ontvluchtte de leugen, ook die om bestwil. Ze wenste met open ogen in dit universum te leven, ook al moest het haar dood betekenen. Het resultaat is een uiterst lucide, maar ook tragische opvatting over de mens, die binnen onze kosmos een speelbal van natuurkrachten en maatschappelijke machten is, waarop hij slechts minimaal invloed kan uitoefenen. Ons ik-perspectief geeft ons wel de illusie dat de wereld om ons draait; en onze verbeeldingskracht verzint de mooiste roze dromen om onze werkelijke condities te verbloemen. Maar, aldus Simone Weil, 'ik' zeggen is liegen, en ons voorstellingsvermogen is één grote leugenfabriek.

Ze spreekt van de *nécessité*, het kosmische web van noodzakelijkheden, waarin ook de mens is opgenomen. Het is de goede schepping van Genesis 1, waar ook de zondeval in thuishoort. De ware roeping van de mens is dan ook niet, dat hij tegen deze kosmische orde in opstand komt, maar dat hij haar leert kennen in haar waarheid en haar schoonheid, en zich eraan leert te onderwerpen, ja haar leert lief te hebben. De perfecte gehoorzaamheid van de materie kan ons daarbij als einddoel voor ogen gesteld worden. Maar een mens is er toch op gebouwd om vrij te zijn, om zelf vorm te geven aan zijn leven, in weerwil van en in strijd tegen de blinde natuurwetmatigheden die hem deze vrijheid betwisten? Simone Weil noemt deze heroïek een grote misvatting die ons met name door het humanisme en het personalisme is bijgebracht. De grootste vrijheid van een mens is niet dat hij 'ik' kan zeggen (de ethische versie van het illusionaire ik-perspectief), maar dat hij zijn 'ik' op kan geven, zich van zijn persoon kan ontdoen. Het model daarvoor is Christus, ja de Schepper God zelf. 'Zich ontleiden van zijn valse godheid, zichzelf ontkennen, ervan afzien om in de

verbeelding het centrum van de wereld te zijn', dat is hetzelfde doen wat God zelf in den beginne deed: afstand doen van zichzelf, zichzelf inbinden en kleiner maken om aan een stuk materie (het universum) toe te staan om niet-God te zijn. Simone Weil roept de mens op om de orde van deze wereld, met inbegrip van het lijden en de dood, niet te ontvluchten maar haar instemmend te beamen (*consentir*), en af te zien van alle valse trots en egoïsme. En dat betekent 'instemmen met de heerschappij van de mechanische noodzakelijkheid die de materie beheerst en met de vrijheid van keuze in het centrum van elke ziel. Deze instemming is liefde. Als deze liefde is toegekeerd naar de mensen

In Marseille, 1941

heet zij naastenliefde; toegekeerd naar de materie is zij liefde voor de orde van de wereld, of, en dat is hetzelfde, liefde voor de schoonheid van deze wereld.'

Het resultaat van deze manier van denken is een merkwaardige mengeling van stoïcijnse ethiek en hartstochtelijke mystiek, van politiek cynisme en christelijke zelfverloochening, van een uitbundige natuuresthetiek die uitloopt op een ongecompliceerd lofied op de schepping en de bittere constatering, uit persoonlijk lijden en ongeluk geboren, dat wij aan God maar moeten vergeven dat hij de wereld en ons geschapen heeft, en dat hij ons dan ook wel zal vergeven dat wij ons de perfecte gehoorzaamheid van de materie wel nooit helemaal eigen zullen maken.

Frits de Lange

Simone Weil: *Oeuvres Complètes*, Tome I: *Premiers écrits philosophiques*, Tome II: *L'engagement syndical (1927–1934)* (volume 1), *Vers la guerre 1937–1940* (volume 3). Uitgave Gallimard.